

5. NÁRODNÍ ÚČTY

Základními zdroji dat pro **roční národní účty** byly údaje z účetních výkazů, statistických zjišťování a údaje od Ministerstva financí ČR, České národní banky, Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, Pozemkového fondu a dalších orgánů státní správy a kvalifikované odhady.

Charakteristika institucionálních sektorů

Národní účty popisují ekonomický proces v rozdělení podle institucionálních sektorů a subsektorů. Každý sektor (subsektor) se skládá z jednotek, které mají podobné základní činnosti, funkce a ekonomické chování a patří ke stejnému typu výrobce. Každá jednotka je zatříděna pouze do jednoho sektoru (subsektoru). Mezi **rezidentské institucionální sektory**, které tvoří národní hospodářství (**S.1**) patří:

- **nefinanční podniky (S.11)**, jejichž základní činností je výroba výrobků a nefinančních služeb; jsou to např. zemědělské, průmyslové, stavební nebo dopravní podniky, školy nebo zdravotnická zařízení (akciové společnosti, družstva, státní podniky atd.; zahrnují se i některé příspěvkové organizace);
- **finanční instituce (S.12)**, jejichž základní činností je finanční zprostředkování nebo finanční pomocná činnost; jsou to např. banky, úvěrová družstva, investiční fondy a společnosti, finančně leasingové společnosti, holdingové finanční společnosti, burzy nebo pojišťovny a penzijní fondy;
- **vládní instituce (S.13)**, jejichž produkce je určena pro individuální a kolektivní spotřebu, které jsou financovány zejména povinnými platbami od jednotek z jiných sektorů; jsou to organizační složky státu (např. ministerstva, ústřední úřady a jimi řízené organizace), mimorozpočtové fondy (státní fondy, Pozemkový fond, Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond a Vinařský fond), Česká konsolidační agentura a její dceřiné společnosti, Česká finanční, Správa železniční dopravní cesty, PPP Centrum, veřejné vysoké školy, veřejné výzkumné instituce územní samosprávné celky (kraje, obce, města a dobrovolné svazky obcí, regionální rady regionů soudržnosti), netržní příspěvkové organizace a fondy sociálního zabezpečení (zdravotní pojišťovny, Asociace zdravotních pojišťoven, svazy zdravotních pojišťoven a Centrum mezistátních úhrad);
- **domácnosti (S.14)** zahrnující jednotlivce nebo skupiny jednotlivců jako konečné spotřebitele a drobné podnikatele produkující tržní výrobky a služby (řemeslníky, samostatně hospodařící zemědělce, soukromé lékaře, advokáty, daňové poradce apod.);
- **neziskové instituce sloužící domácnostem (S.15)**, které jsou netržními výrobci; jsou to politické strany, církevní a náboženské společnosti, nadace, odborové svazy, profesní a vzdělávací společnosti, zájmové nebo dobročinné organizace, společenství vlastníků jednotek aj.

Národní účty popisují také ekonomické operace s nerezidenty, tj. s jednotkami, které sídlí mimo ekonomické území České republiky, alespoň jeden rok nebo déle. **Nerezidenti (S.2)** představují seskupení jednotek bez ohledu na charakteristiku jejich funkcí a zdrojů. Jsou to např. zastupitelské úřady cizích států nebo mezinárodní organizace, které byly založeny a fungují na základě mezinárodních dohod nebo oddělené části mateřských společností (např. pobočky výrobních podniků, bank a pojišťovacích společností). Údaje za nerezidenty se nezahrnují do položek za národní hospodářství celkem (S.1).

Charakteristika ukazatelů a použité metodické postupy

Každý ukazatel (operace a ostatní toky) je v národních účtech označen kódem, který je v souladu s mezinárodním standardem Evropského systému národních účtů z roku 1995 (ESA95). Operace s výrobky a službami se označují kódem **P**, rozdělovací transakce kódem **D**, vyrovnávací položky kódem **Bg** (v hrubém pojetí včetně spotřeby fixního kapitálu) nebo **Bn** (v čistém pojetí – po vyloučení spotřeby fixního kapitálu), transakce s finančními nástroji kódem **F** a ostatní položky akumulace kódem **K**. Stavby nefinančních aktiv uváděné v počáteční a konečné rozvaze se označují kódem **AN** a stavby finančního majetku včetně ostatních pohledávek a závazků se označují kódem **AF**.

Produkce (hrubý obrát) výrobků a služeb (P.1) představuje hodnotu tržního i netržního zboží a služeb, které jsou výsledkem produkční činnosti rezidentských jednotek v daném období na území České republiky. Tvoří ji:

- tržní produkce (P.11), která obsahuje zejména tržby z prodeje výrobků a služeb vlastní výroby, obchodní rozpětí a změnu stavu nedokončené výroby a výrobků;

- produkce pro vlastní použití (P.12), tj. zejména aktivace výrobků a služeb, zemědělská produkce domácností pro vlastní spotřebu a odhad imputovaného nájmu domácností bydlících ve vlastních domech a bytech;
- ostatní netržní produkce (P.13), která je součtem ostatní netržní produkce poskytované za ekonomicky nevýznamné ceny (P.131 – platby za ostatní netržní služby) a ostatní netržní produkce poskytované zdarma (P.132 – bezplatné ostatní netržní služby). Bezplatné ostatní netržní služby (P.132) jsou vyjádřeny jako rozdíl mezi vynaloženými provozními náklady včetně čistých daní z výroby a dovozu institucí vlády a neziskových institucí sloužících domácnostem a jejich tržbami z prodeje výrobků a služeb (P.11+P.131) a produkcí pro vlastní spotřebu (P.12).

Mezispotřeba (P.2) představuje hodnotu zboží a služeb spotřebovaných v průběhu příslušného období rezidentskými producenty v procesu výroby jiného zboží a služeb.

Domácí produkt – hrubý (B.1g) nebo **čistý (B.1n)** – v kupních cenách odpovídá celkové produkci v kupních cenách rezidentských výrobců po odpočtu jejich mezispotřeby a po připočtení čistých daní z produktů, tedy součtu **přidané hodnoty** (hrubé nebo čisté) jednotlivých sektorů a čistých daní z produktů (které nejsou sektorově alokovány). Rovněž odpovídá souhrnu konečné spotřeby, tvorby hrubého kapitálu a salda zahraničního obchodu.

Vývoz (P.6) a dovoz (P.7) zboží a služeb vycházejí z údajů obchodní bilance. Jejich součástí je spotřeba českých občanů v cizině a spotřeba cizinců v ČR (odhadnutá zejména podle výše nákupu/prodeje valut) a dále přímé obchodní náklady v zahraničí. Rozdíl mezi dovozem a vývozem zboží a služeb vyjadřuje **Saldo dovozu a vývozu (B.11)**.

Náhrady zaměstnancům (D.1) – v hotovosti i naturální, zahrnují mzdy a platy a sociální příspěvky placené zaměstnavateli:

- mzdy a platy – důchody za práce konané podle pracovně právních a jiných zvláštních předpisů. Obsahují mzdy a platy za vykonanou práci pro zaměstnavatele, platy společníků firmy nebo členů družstev, dále platy a uniformy vojáků z povolání; zahrnují se i příspěvky věnované zaměstnancům na dopravu do práce a z práce, na stravování, na jejich kulturní nebo sportovní vyžití, a jiné. Uvádějí se před odpočtem daně z příjmu, zákonných (povinných) příspěvků na sociální a zdravotní pojištění, případně jiných srážek;
- sociální příspěvky placené zaměstnavateli za jejich zaměstnance na všeobecné sociální a zdravotní pojištění (tj. z objemu základních mezd 26 % na sociální pojištění, vč. fondu nezaměstnanosti a 9 % na zdravotní pojištění), na penzijní a zdravotní připojištění a přímé sociální podpory od zaměstnavatelů (nenávratné výpomoci hrazené např. ze sociálního fondu).

Daně z výroby a dovozu (D.2) – nepřímé daně, zahrnují daně z produktů (např. daň z přidané hodnoty, cla, daně z dovozu, spotřební daně aj.) a ostatní daně z výroby (např. daně z nemovitostí, silniční daň, poplatky za znečištění vod a ovzduší aj.).

Dotace (D.3) – jsou v podstatě záporné daně. Člení se na dotace na produkty a ostatní dotace na výrobu:

- **dotace na produkty (D.31)** mají většinou charakter kompenzační ztrát ve výrobě a při poskytování služeb; jsou to např. dotace na osobní dopravu, na zemědělské produkty, na teplo nebo příspěvky příspěvkovým organizacím zatříděným v sektoru nefinančních podniků (např. do školství);
- **ostatní dotace na výrobu (D.39)** obsahují zejména dotace na úhradu ztráty, dotace na útlum těžby, dotace podnikatelským subjektům a dotace podnikům, které zaměstnávají osoby se změněnou pracovní schopností.

Provozní přebytek – hrubý (**B.2g**) nebo čistý (**B.2n**) – představuje zejména zisky podnikatelských subjektů (korigované o zisk z držby zásob), úroky a jiné důchody z vlastnictví kapitálu, tj. majetkové a podnikatelské důchody. Je stanoven jako rozdílová položka mezi hrubou přidanou hodnotou, náhradami zaměstnancům a čistými daněmi z výroby a z dovozu. Provozní přebytek také zahrnuje imputované nájemné ve výši 2,5 % z čisté reprodukční ceny bytů a domů (včetně jimi zastavěných pozemků) ve vlastnictví domácností. V sektoru domácností se zobrazuje ještě **smíšený důchod** – hrubý (**B.3g**) nebo čistý (**B.3n**) – drobných podnikatelů, který je souhrnem důchodu z podnikání (zisku) a důchodu z jejich pracovní činnosti (mzdy) pro vlastní „podnik“, neboť tyto důchody nelze statisticky odlišit.

Čisté důchody z vlastnictví (D.4) vyjadřují saldo mezi přijatými a vydanými důchody z vlastnictví finančních a hmotných nevyráběných aktiv (půdy, vnitrozemských vod, např. rybníků

a ložisek nerostných zdrojů). Obsahují úroky (z vkladů, dlužních úpisů a půjček), imputované úroky z pojištění, pachtovné (rentu), dividendy, některé další důchody z rozděleného zisku a čerpání podnikatelského důchodu; úroky z operací se swapy a termínovými úrokovými dohodami se nezahrnují.

Národní důchod – hrubý (B.5g) nebo čistý (B.5n) – je bilanční položkou účtu rozdělení prvotních důchodů, tj. důchodů z využívání výrobních činitelů (práce, půdy a kapitálu); je součtem **sald prvotních důchodů** za jednotlivé rezidentské sektory.

Běžné daně z důchodů, z jmění aj. (D.5) zahrnují daně z příjmu a daň z kapitálových zisků (přímé daně) včetně daňových doplatků a penále. Jsou to daně z příjmu fyzických a právnických osob, včetně daní z úroků, dividend, z osobních výher a loterií nebo z nákupů a prodejů nemovitého majetku. Dále jsou zde zahrnuty některé správní poplatky (např. poplatky za psy nebo za povolení k vjezdu apod.). Daně z majetku nejsou v soustavě daní ČR zavedeny.

Sociální příspěvky (D.61) – povinné i dobrovolné, se rozdělují na skutečné a imputované sociální příspěvky. Skutečné sociální příspěvky zobrazují souhrnně všechny platby těm, kdo poskytují sociální dávky, tj. příspěvky na povinné sociální, zdravotní a povinné úrazové pojištění a na penzijní připojištění. Sledují se dále v rozdělení podle plátců (příspěvky placené zaměstnavatelem za své zaměstnance, zaměstnanci a osobami samostatně výdělečně činnými, vč. samoplátců). Imputované sociální příspěvky jsou přímé sociální podpory od zaměstnavatelů. Tato druhá imputace vyplývá z potřeb vyrovnání vztahu k sociálním dávkám.

Sociální dávky jiné než naturální sociální transfery (D.62) obsahují dávky vyplývající z účasti ve všeobecném sociálním pojištění (důchody, nemocenské aj.), v povinném úrazovém pojištění (které platí zaměstnavatel za své zaměstnance) a v penzijním připojištění. Dále jsou obsaženy peněžní sociální dávky hrazené obcemi v rámci péče o rodinu nebo o staré občany.

Čisté ostatní běžné transfery (D.7) vyjadřují saldo mezi přijatými a vydanými ostatními běžnými transfery. Jsou to platby neživotního pojištění, platby uvnitř vlády, běžná mezinárodní spolupráce a ostatní běžné transfery. Neživotní pojištění je zachyceno jako čisté pojistné (tj. pojistné snížené o hodnotu pojišťovacích služeb) a jako pojistné náhrady; nezahrnují se transakce související se životním pojištěním, penzijním připojištěním ani se všeobecným sociálním a zdravotním pojištěním. Běžné transfery uvnitř vlády obsahují neinvestiční transfery mezi státním rozpočtem a rozpočty orgánů místních vládních institucí; transfery mezi jednotkami stejného subsektoru jsou vyloučeny (např. mezi státním rozpočtem a veřejnými vysokými školami). Běžná mezinárodní spolupráce představuje transfery mezi vládou ČR a vládami jiných zemí, nebo mezinárodními organizacemi (např. platby v rámci Evropské unie, OSN nebo potravinovou, technickou a jinou výpomoc). Ostatní běžné transfery pak zahrnují členské příspěvky a finanční podpory politickým, odborovým, církevním a podobným institucím, platby na humanitární účely (běžné transfery neziskovým institucím sloužícím domácnostem), finanční pomoci a dary od příbuzných a částky výživného (tj. soukromé mezinárodní transfery) a jiné transfery, které nebyly zahrnuty v předchozích položkách (např. výhry, resp. sázky do výše výher, pokuty ve správním a blokovém řízení, sankční a regresní náhrady apod.).

Disponibilní důchody – hrubé (B.6g) nebo čisté (B.6n) – jsou výsledkem tvorby a rozdělení důchodů a bilanční položkou účtu druhotného rozdělení důchodů. Je to částka, kterou ekonomické subjekty mohou věnovat na konečnou spotřebu a na úspory, tj. na akumulaci v hmotných, nehmotných nebo finančních aktivech. Disponibilní důchod (B.6g) doplněný o naturální sociální transfery (D.63) je **upravený disponibilní důchod – hrubý (B.7g) nebo čistý (B.7n)**. Mimo to, v sektorech domácností a finančních institucí (pojišťoven a penzijních fondů) se promítá i vliv **změny čistého podílu domácností na rezervách penzijních fondů (D.8)**.

Saldo běžných transakcí nerezidentů s rezidenty (B.12) je výsledkem transakcí mezi rezidentskými a nerezidentskými institucionálními jednotkami v prvotním a druhotném rozdělení důchodů.

Naturální sociální transfery (D.63) jsou transfery domácnostem od vládních institucí nebo od neziskových institucí sloužících domácnostem (NISD). Představují hodnotu zboží a služeb poskytnutých zejména ve formě zdravotní a sociální péče, vzdělání, bydlení. Jsou to zejména naturální dávky související se zdravotním pojištěním (platby za zdravotní pomůcky, lékařské, zubní ošetření, operace apod.) hrazené zdravotními pojišťovnami těm, kdo toto zboží a služby poskytují. Dále jsou zde obsaženy věcné dávky poskytované obcemi a hodnota zboží a služeb v rozsahu výdajů vládních institucí a NISD na individuální spotřebu.

Konečná spotřeba vyjadřuje hodnotu zboží a služeb k uspokojení kolektivních a individuálních potřeb. Rozděluje se z hlediska úhrady (kdo převážně hradí) a z hlediska spotřebitele.

Výdaje na konečnou spotřebu (P.3) představují spotřebu hrazenou z disponibilních důchodů vlády, NISD a domácností. Člení se na:

- **výdaje na individuální spotřebu (P.31)** – hrazenou vládními institucemi byly stanoveny v rozsahu bezplatných ostatních netržních služeb v oblasti školství, zdravotnictví, bydlení, odstraňování odpadů, kultury a sportu apod. a naturálních sociálních dávek; od roku 2004 byly stanoveny v rozsahu výdajů vládních institucí podle jejich funkcí (COFOG) (i). Výdaje neziskových institucí sloužících domácnostem na konečnou spotřebu byly stanoveny ve výši jejich bezplatných netržních služeb a celé se považují za výdaje na individuální konečnou spotřebu (ii). Výdaje domácností na individuální spotřebu zahrnují zejména nákupy zboží a tržních služeb, propočtené nájemné za domácnosti bydlící ve vlastních obytných domech, hodnotu zboží produkovaného domácnostmi pro vlastní spotřebu, např. ovoce nebo zeleninu; zboží a služby poskytované zdarma nebo se slevou a nákupy českých turistů v zahraničí (odhadnuto z údajů platební bilance) (iii);
- **výdaje na kolektivní spotřebu (P.32)** vládních institucí byly stanoveny jako rozdíl mezi celkovou výší bezplatně poskytnutých netržních služeb všech institucionálních jednotek zařazených do sektoru vládních institucí a netržní produkcí služeb zajišťujících individuální spotřebu.

Součet výdajů domácností, vládních institucí a neziskových institucí sloužících domácnostem na individuální spotřebu představuje skutečnou konečnou spotřebu domácností (P.41).

Výdaje vládních institucí na kolektivní spotřebu představují skutečnou konečnou spotřebu vládních institucí (P.42). Velikost skutečné konečné spotřeby (P.4) je shodná se souhrnem všech výdajů na konečnou spotřebu (P.3).

Změna čistého podílu domácností na rezervách penzijních fondů (D.8) je částka, o kterou se upravují disponibilní důchody domácností a penzijních fondů, aby se vyrovnaly jejich úspory se změnami stavu technických pojistných rezerv ve finančním účtu. Je stanovena jako rozdíl mezi přijatým pojistným a vyplacenými důchody.

Úspory – hrubé (B.8g) nebo čisté (B.8n) – jsou vyrovnávací položkou účtu užití důchodů. Představují částku, která je (při kladných úsporách) k dispozici na pořízení hmotných, nehmotných nebo finančních aktiv, nebo (při záporných úsporách) musí být zajištěna snížením těchto aktiv. Celkové zdroje akumulace za jednotlivé sektory jsou však vyšší nebo nižší o vliv kapitálových transferů. V sektorech vládních institucí, NISD a domácností jsou úspory rozdílem mezi disponibilními důchody a konečnou spotřebou. V ostatních sektorech se rovnají disponibilnímu důchodu.

Čisté kapitálové transfery (D.9) vyjadřují saldo převodů, které mají za následek změnu ve vlastnictví hmotných, nehmotných nebo finančních aktiv. Jsou to kapitálové daně (daně z dědictví a darovací daně), investiční dotace, resp. granty a ostatní kapitálové transfery, zejména dědictví a dary investičního charakteru, privatizační transfery (restituční hmotné i finanční náhrady, bezplatné převody majetku (s výjimkou půdy) nebo transfery z titulu realizovaných vládních garancí a odpuštění dluhu.

Tvorba hrubého fixního kapitálu (P.51) zahrnuje pořízení a úbytky hmotných (P.511) a nehmotných fixních aktiv (P.512) a zvýšení hodnoty nevyráběných nefinančních aktiv (P.513). Pořízení fixních aktiv tvoří nové investice, rekonstrukce, modernizace, nákupy a bezplatná nabytí stávajícího dlouhodobého majetku. Úbytky fixních aktiv představují prodeje a bezplatná předání stávajícího dlouhodobého majetku. Z tvorby hrubého fixního kapitálu jsou vyloučeny výdaje na pořízení fixních aktiv v hodnotě nižší než 20 tis. Kč, předměty dlouhodobé spotřeby nakoupené domácnostmi (ale pořízení obydli se zahrnuje), předměty nakupované vládou pro vojenské účely (civilně nepoužitelné), výdaje na výzkum a vývoj a podobně.

Změna zásob (P.52) představuje rozdíl mezi hodnotou přírůstků a úbytků zásob po vyloučení vlivu cenových změn a nahodilých událostí.

Čisté pořízení nevyráběných nefinančních aktiv (K.2) obsahuje pořízení a úbytky hmotných (K.21) a nehmotných nevyráběných aktiv (K.22). Nezahrnují se náklady na převody vlastnictví nevyráběných aktiv (součást tvorby hrubého fixního kapitálu – P.51) a bezplatné převody půdy (uváděné na účtu ostatních změn objemu – K.121). Přírůstky a úbytky hmotných nevyráběných aktiv se za národní hospodářství jako celek vyrovnají, neboť všichni vlastníci těchto aktiv jsou považováni za rezidenty.

Nefinanční aktiva (AN) zahrnují vyrobená a nevyroběná aktiva. **Vyroběná aktiva (AN.1)** jsou:

- (a) fixní aktiva (AN.11)
- (b) zásoby (AN.12)
- (c) cennosti (AN.13)

Fixní aktiva (AN.11) zahrnují hmotná fixní aktiva (AN.111) a nehmotná fixní aktiva (AN.112). Hmotná fixní aktiva představují budovy a stavby, stroje a zařízení, pěstovaná aktiva. Mezi nehmotná fixní aktiva je klasifikován geologický průzkum, počítačové programové vybavení, původní kulturní a umělecká díla.

Zásoby (AN.12) tvoří materiál a suroviny určené pro mezispotřebu, nedokončená produkce, hotové výrobky a obchodní zboží. Součástí zásob jsou i strategické rezervy v držení vlády, stavby vykazované u producentů a zásoby dřeva na pni lesních porostů.

Cennosti (AN.13) obsahují například drahé kameny a vzácné kovy, starožitnosti a ostatní umělecké nebo sběratelské předměty, které jejich majitelé nabývají a drží za účelem uchování hodnot.

Nevyroběná aktiva (AN.2) představují hmotná nevyroběná aktiva (AN.21), tj. půdu, podzemní zdroje, nepěstované biologické zdroje a vodní zdroje a nehmotná nevyroběná aktiva (AN.22), např. patenty nebo nakoupenou dobrou pověst (goodwill).

Finanční aktiva (F, AF) obsahují platební prostředky, finanční pohledávky a ekonomická aktiva, která jsou svou povahou blízká finančním pohledávkám.

Měnové zlato a zvláštní práva čerpání (F.1, AF.1). Měnové zlato je finančním aktivem České národní banky a je součástí devizových rezerv ČR. Zvláštní práva čerpání jsou mezinárodní rezervy aktiv u Mezinárodního měnového fondu. Pro jejich držitele představují výlučná a bezpodmínečná práva získat jiná rezervní aktiva; vytvářejí rámec disponibilních úvěrů.

Oběživo a vklady (F.2, AF.2) v národní a cizí měně zahrnují oběživo (bankovky a mince, používané v platebním styku – F.21, AF.21), převoditelné vklady (vklady na běžných a žirových účtech, na vkladních knížkách bez výpovědní lhůty, nebo na cestovních vkladních knížkách – netermínované vklady – F.22, AF.22) a ostatní vklady (F.29, AF.29) – termínované, či jinak omezené vklady, vč. úsporných vkladů, depozitních certifikátů a vkladových listů.

Cenné papíry jiné než účasti (F.3, AF.3) obsahují cenné papíry úvěrového a jemu podobného charakteru (obvykle převoditelné), zejména krátkodobé směnky a pokladniční poukázky (se splatností do jednoho roku – F.331, AF.331), dlouhodobé směnky, dluhopisy a jiné (jejichž doba splatnosti je delší než 1 rok, případně není určena – F.332, AF.332) a dále údaje za finanční deriváty (F.34, AF.34).

Půjčky (F.4, AF.4) zahrnují zejména bankovní úvěry (investiční, spotřebitelské, hypoteční aj.), dále půjčky (včetně půjček vyplývajících z finančního leasingu) a jiné návratné finanční výpomoci mezi institucionálními jednotkami, vč. vztahů k Mezinárodnímu měnovému fondu nebo zemím Evropské unie (v souladu s platební bilancí). Sledují se v rozdělení na krátkodobé (F.41, AF.41) – se splatností do jednoho roku a na požádání a dlouhodobé (F.42, AF.42), se splatností delší než jeden rok.

Účasti (F.5, AF.5) představují podíl na majetku společností nebo kvazispolečností a vyjadřují nárok na důchod z vlastnictví. Je to hodnota, kterou institucionální jednotky vykazují ve svých aktivech jako majetkové účasti (akcie, podíly) v listinné i zaknihované podobě. Na straně pasív jsou uvedeny především jako základní kapitál nefinančních a finančních společností. Položka F.5, AF.5 se sleduje v rozdělení na účasti v akciových společnostech, bez účastí v investičních společnostech a fondech (F.51, AF.51), účasti v investičních společnostech a fondech (F.52, AF.52) a položka jiné účasti (F.513, AF.513) obsahuje účasti ve společnostech s ručením omezeným nebo družstvech apod. V položce jiné účasti (F.513, AF.513) jsou zachyceny i změny v účastech vlády ve veřejných (státních, příspěvkových organizacích zařazených v sektoru nefinančních podniků aj.) podnicích. Rozdělení položky F.51, AF.51 na kótované (F.511, AF.511) a nekótované akcie (F.512, AF.512) je provedeno od roku 1999.

Pojistné technické rezervy (F.6, AF.6) představují změnu v čistém podílu domácností na rezervách životního pojištění a penzijního připojištění – F.61, AF.61 (tj. změnu technických rezerv na životní pojištění, na pojistná plnění, na úhradu finančního závazku z finančního umístění jménem pojištěných, ostatních rezerv životního pojištění) a změnu stavu rezerv předplaceného pojištění a nevyrovnaných pohledávek – F.62, AF.62 (tj. rezerv na pojistné jiných období, na pojistná plnění, na

vyrovnání mimořádných rizik, na prémie a slevy). V této položce nejsou zahrnuty změny stavu rezerv souvisejících se všeobecným sociálním a zdravotním pojištěním.

Ostatní pohledávky/závazky (F.7, AF.7) zahrnují obchodní úvěr (tj. pohledávky/závazky z dodavatelsko-odběratelských vztahů s výjimkou bankovního úvěru a půjček na financování obchodního úvěru) a zálohy (F.71, AF.71) a jiné pohledávky/závazky (F.79, AF.79), které nebyly zohledněny v jiných položkách finančního účtu a vztahují se např. k daním, sociálním příspěvkům, úrokům, mzdám atd.

Čisté půjčky (+), čisté výpůjčky (-) (B.9) vyjadřují částku, kterou je daný sektor schopen půjčit nebo nucen si vypůjčit od jiného sektoru. Za národní hospodářství jako celek vyjadřují zdroje, které národní ekonomika dala k dispozici nerezidentům nebo které si vypůjčila. V sektoru vládních institucí, po promítnutí úroků z operací se swapy a termínovými úrokovými dohodami se vládní přebytek nebo deficit (EDP B.9) posuzuje ve vztahu k HDP ve smyslu maastrichtských kritérií (3 %). Položka B.9 je bilanční položkou kapitálového účtu a měla by odpovídat stejné položce ve finančním účtu (B.10), kde vyjadřuje celkovou změnu finančních aktiv a pasív. Mezi těmito dvěma vyrovnávacími položkami však zpravidla existuje statistická diskrepance. Odráží používání rozdílných informačních zdrojů, nepřesnosti, chyby a omyly při sestavování a zpracování údajů účetních nebo statistických výkazů, působí zde i vliv metodického pojetí jednotlivých položek. Statistická diskrepance je v procesu bilancování rozpuštěna do všech položek nefinančních a finančních aktiv účtu ostatních změn objemu aktiv.

Ocenění

Výrobci a uživatelé určitého produktu obvykle chápou jeho hodnotu odlišně, a to z důvodu dopravních nákladů, obchodních přírážek a daní z produktů snížených o dotace na produkty. Abychom se co nejlépe drželi hlediska jak výrobců, tak odběratelů, zachycuje se v systému veškeré užití v kupních cenách, které zahrnují dopravní náklady, obchodní přírážky a daně snížené o dotace na produkty, zatímco produkce je zachycena v základních cenách, které uvedené složky vylučují. Vývoz a dovoz komodit je sledován v cenách na hranici. Celkový vývoz a dovoz je oceněn v cenách na hranicích vývozce (FOB). Zahraniční doprava a služby pojištění mezi hranicemi vývozce a dovozce nejsou zahrnuty do ceny zboží, nýbrž se zaznamenávají jako služby.

Základní cena je cena, kterou má dostat výrobce od kupujícího za jednotku vyrobené produkce výrobků nebo služeb bez daně, splatné z této jednotky v důsledku její výroby nebo prodeje (tj. daně z produktů), ale včetně dotace získané na tuto jednotku v důsledku její výroby nebo prodeje (tj. dotace na produkty). Jsou vyloučeny dopravní přírážky fakturované výrobcem samostatně. Zahrnuty jsou dopravní přírážky účtované výrobcem na stejné faktuře, a to i když jsou na faktuře uvedeny jako samostatná položka.

Kupní cena je cena, kterou kupující skutečně platí za produkty k okamžiku nákupu. Je konstruována jako základní cena, která je zvýšena (+) a snížena (-) o tyto položky:

- + daně snížené o dotace na produkty (vyloučeny jsou však odpočitatelné daně na produkty jako DPH);
- + dopravní přírážky, které platí kupující, aby převzali dodávku v požadovaném čase a na požadovaném místě;
- množstevní nebo sezónní slevy z obvyklé ceny nebo sazby;
- úroky nebo poplatky za služby připočtené za poskytnutí úvěru;
- přírážky vznikající v důsledku nezaplacení v rámci lhůty stanovené v době, kdy byly nákupy uskutečněny.

Toto ocenění je určeno metodikou Evropského systému národních účtů, podrobně viz ESA95 kapitola 1 (body 1.54 a 1.55) a kapitola 3 (body 3.06 a 3.48).

Poznámky k tabulkám

Tab. 5-1. až 5-20. Ukazatele tvorby, rozdělení a užití důchodu, aktiv a závazků

Účet výrobků a služeb (tabulky 5-1. a 5-2.) zobrazuje reálné toky výrobků a služeb v ekonomice. Zachycuje celkové zdroje (produkci a dovoz) výrobků a služeb a jejich užití v rozdělení na mezispotřebu, konečnou spotřebu, tvorbu hrubého kapitálu (fixního kapitálu, změnu stavu zásob, vč. cenností) a vývoz. Vzhledem k tomu, že produkce je oceněna v základních cenách a užití v cenách kupních, jsou zde uvedeny i daně a dotace na výrobky.

Účet výrobků a služeb je vyrovnaný (nemá žádnou vyrovnávací položku). Je součástí národních účtů za národní hospodářství jako celek.

Hodnoty za rok 2007 jsou součtem čtvrtletních odhadů tvorby a užití HDP a revidují se při sestavení ročních národních účtů.

FISIM (P.119), tj. služby finančního zprostředkování nepřímo měřené (vyjádřené rozdílem mezi přijatými a placenými úroky bank), se dříve zachycoval v produkci sektoru finančních institucí a v mezispotřebě fiktivní jednotky. Spotřeba těchto služeb je nyní alokována do mezispotřeby nebo konečné spotřeby příslušných sektorů a odvětví, kterým byla tato služba poskytnuta, případně jako vývoz.

Tab. 5-3. až 5-18. obsahují přehled hlavních makroekonomických ukazatelů národního hospodářství celkem a v rozdělení podle odvětví a institucionálních sektorů. Charakterizují nefinanční transakce (transakce s výrobky a službami, rozdělovací a kapitálové transakce) a finanční transakce. Dále zobrazují vztahy k nerezidentům, čisté jmění a jeho změny a stavy nefinančních a finančních aktiv a stavy závazků.

Tab. 5-19. a 5-20. **Vládní deficit a Vládní dluh** obsahují v časové řadě přehled ukazatelů ovlivňujících deficit a dluh sektoru vládních institucí (viz výše uvedených) v rozdělení podle subsektorů. Vymezení vládního deficitu a dluhu je v souladu s mezinárodními standardy a nařízeními orgánů EU.

Deficit rozpočtů vládních institucí představuje výši čistých výpůjček (-B.9) vládních institucí; přebytek rozpočtů vládních institucí představuje výši čistých půjček (+B.9) vládních institucí. Čisté půjčky (+) / čisté výpůjčky (-) upravené o vliv úroků z operací se swapy a s termínovými úrokovými dohodami, tzv. EDP B.9 (*Excessive deficit procedure*) – je základem pro hodnocení rozpočtového hospodaření podle maastrichtských kritérií. Položky D.4, D.7 a D.9 jsou konsolidované, tj. jsou vyloučeny transfery uvnitř každého subsektoru vládních institucí.

Vládní dluh (vyjádřený v nominální hodnotě) představuje souhrn závazků vyplývajících z přijatých vkladů, vydaných směnek a dluhopisů a přijatých úvěrů, půjček a návratných finančních výpomocí (AF.2+AF.33+AF.4).

Tab. 5-21. Podrobné členění daní a sociálních příspěvků sektoru vládních institucí

Obsahuje přehled běžných (D.2.a D.5) a kapitálových daní (D.91) a příspěvků na sociální a zdravotní pojištění (D.61), které jsou zdrojem příjmů sektoru (subsektorů) vládních institucí. Uvedené údaje jsou v souladu s údaji národních účtů za S.13 a pravidly ESA95. Jejich propočtení je založeno na tzv. metodě časového posunu, která umožňuje eliminovat vliv daní (daňových „příjmů“), které nebudou nikdy vybrány. Vzhledem k tomu nejsou položky pod kódem D.995 obsazeny.

Tab. 5-22. Výdaje sektoru vládních institucí podle funkcí (COFOG)

Výdaje vyjadřují účelové vynaložení prostředků sektoru vládních institucí. Jejich členění (do 10 skupin) odpovídá mezinárodnímu standardu COFOG (*Classification of the Functions of Government*). Podstatou je zařídění transakcí a transferů (nákupů, mzdových plateb, dotací, úroků atd.) organizačních složek státu, státních fondů a územních samosprávných celků do odpovídajících skupin. Výdaje ostatních vládních institucí jsou zaříděny za jednotku jako celek podle její hlavní činnosti. Důvodem je absence podrobných údajů o účelu realizovaných výdajů příslušné vládní jednotky.

Tab. 5-23. až 5-30. **Ukazatele nefinančních aktiv**

Poskytují pohled na odvětvovou strukturu nefinančních aktiv, na jejich celkový objem, přírůstky a úbytky. Stav fixních aktiv jsou vyjádřeny v čistých (zůstatkových) reprodukčních cenách, tj. v kupních cenách snížených o kumulovanou spotřebu fixního kapitálu.

Spotřeba fixního kapitálu (K.1) představuje snížení hodnoty fixních aktiv vlivem fyzického a morálního opotřebení.

Zisky nebo ztráty z držby (K.11) vyjadřují změnu hodnoty aktiva (závazku i čistého jmění) v důsledku změn v úrovni a struktuře cen.

Ostatní změny objemu aktiv (K.3 až K.10 a K.12) zachycují dopad mimořádných a nepředvídaných událostí na objem aktiv. V národních účtech se sleduje vznik nevyráběných aktiv, jako např. objevy využitelných přírodních zdrojů (K.3) a vyrobených aktiv (K.4), přirozený růst nepěstovaných biologických aktiv (K.5), zánik nevyráběných aktiv, jako např. vyčerpání přírodních zdrojů (K.6), ztráty z katastrof (K.7), konfiskace bez náhrady (K.8), ostatní změny objemu nefinančních aktiv jinde neuvedené (K.9), např. ztráty z titulu požáru, krádeží nebo napadení zásob hmyzem. Rovněž se zahrnují ostatní změny objemu z titulu změn v sektorovém zařazení a zařazení aktiv a závazků a dále změn ve struktuře institucionálních jednotek (K.12).

Odpovídající účty zisků nebo ztrát z držby a ostatních změn objemu nefinančních aktiv včetně údajů vztahujících se k finančním aktivům jsou uvedeny v samostatné publikaci „Revidované roční národní účty“.

* * *

Statistika národních účtů nahradila dříve vydávané publikace zveřejňováním dat na Internetu. Informace o ročních a čtvrtletních národních účtech jsou k dispozici na internetových stránkách Českého statistického úřadu:

– http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/hdp_narodni_ucty